

NOVA EVANGELIZACIJA TRAŽI I NOVI PASTORAL

Peter KVATERNIK

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani
Poljanska 4, SI – 1 000 Ljubljana
peter.kvaternik@rkc.si

Sažetak

Pojam nove evangelizacije posljednjih je godina u Crkvi u različitim raspravama postao jedan od najčešće upotrebljivanih pojmova. Očito je da ne postoji jednoznačna definicija toga pojma. Postojeće predodžbe vrlo su ovisne o stupnju otvorenosti prema koncilskom poimanju Crkve kao misterija i Božjega naroda. Danas smo, osobito u Europi, svjedoci potrebe za istodobnim ostvarivanjem najmanje triju eklezijalnih strategija: prve evangelizacije – pastoralne skrbi – nove evangelizacije. Ono što današnjega čovjeka koji traži duhovnost može privući i uvjeriti jest živa i aktivna zajednica vjernika. Nova evangelizacija kao samostalan projekt ne može uspjeti, već samo ako se uključi u integralni pastoral župe i zajednice vjernika, ali i tu ako je svojom prihvate svećenici. Bilo bi vrijeme da pola stoljeća nakon Koncila svoje mjesto u evangelizaciji zauzmu i laici. Nastojanja za novu evangelizaciju mogu biti izuzetna prilika za temeljitu obnovu naših župa i zajednica vjernika.

Ključne riječi: pastoral, nova evangelizacija, obnova, zajednica vjernika, župa, laici, svećenici.

Uvod: Problematika pojma nove evangelizacije

Pojam nove evangelizacije proizlazi iz govorâ Ivana Pavla II.¹ Prvi ga je put upotrijebio u Novoj Huti govoreći o nužnosti naviještanja spasenja usred

¹ Mada ne izričito, na potrebu nove evangelizacije upućuje se već u *magni carti* svake evangelizacije, tj. u Apostolskoj pobudnici pape Pavla VI. *O evangelizaciji naroda (Evangelii nuntiandi)*, kad je riječ o tom kome je namijenjena. Između ostaloga spominje se i »velik broj krštenih koji uglavnom ne taje svoje krštenje, ali na nj gledaju kao nešto sporedno i ne žive po njemu«, PAVEL VI., *Evangelii nuntiandi. O evangelizaciji današnjega sveta*, Ljubljana, 1976., 56.

današnjega sekulariziranog svijeta i o nužnosti stvaranja novih kršćanskih zajednica (*communio*), pozvavši se pritom na riječi apostola Pavla: »Doista, jao meni ako evanđelja ne navješćujem« (1 Kor 9,16). Kasnije se taj pojam u više navrata pojavljuje u njegovim apostolskim pismima i drugim dokumentima.² Polazna točka svake evangelizacije Isusove su pak riječi izrečene prije uzašašća: »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mt 28,19-20).

Prihvatimo li se provjeravanja značenja pojma nove evangelizacije u različitim izvorima, ustanovit ćemo da je on višeznačan.³ Čini se da svaki čovjek koji govori o toj djelatnosti Crkve ima svoju predodžbu o tom što bi nova evangelizacija trebala biti. Npr. *Lexikon der Pastoral* taj pojam označava restauratorsko-apologetskim i zato onim koji ne zadovoljava. Navodi da je tumačenje nove evangelizacije neodgovarajuće i ostavlja po strani socijalno-karitativnu djelatnost. Veći je odjek pojam našao u novim apostolskim zajednicama (pastoral ljudi s ceste, obitelji u misijskim službama, pastoral po kućama).⁴

Danas je teško reći koja je definicija najbolja, a koja nije dobra. U ovom ćemo radu pokušati doći do zaključka koje je poimanje nove evangelizacije po našem mišljenju bolje, a koje slabije.

1. Povijesne i zemljopisne dimenzije nove evangelizacije

S početkom kršćanstva započela je prva ili temeljna evangelizacija i odvijala se manje-više pravolinijski praktično do 20. stoljeća. Isus Krist je učenicima, a preko njih i cijeloj Crkvi povjerio odgovornu zadaću: »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16,16). Isus je doslovno naredio učenicima da moraju ići svim ljudima po svijetu i upoznati ih s evanđeljem. Iz načina i revnosti u naviještanju evanđelja vidi se da apostoli od samoga početka to svoje poslanje nisu razumjeli kao puku formalnost, već kao veliku odgovornost da svojim životom sve ljude oduševе za život po evanđelju. To su naposljetku pokazali i tako da su za to evanđelje dali i svoje živote.

² Jedno od prvih opširnijih tumačenja jest ono iz Postsinodalne apostolske pobudnice o kršćanskim laicima (1988.) u kojoj se potiče na suočenje sa suvremenim indiferentizmom, sekularizmom i ateizmom.

³ Usp. Herbert HASLINGER (ur.), *Handbuch Praktische Theologie*, Mainz, 2000. To je jedno od novijih najopsežnijih sustavnih radova o pastoralnoj teologiji, ali se u vrijeme njegova izlaska pojmom nove evangelizacije nije bavilo.

⁴ Konrad BAUMGARTNER – Peter SCHLEUCHENPFLUG, *Lexikon der Pastoral*, Freiburg – Basel – Wien, 2002., 1187–1188.

Nakon prvoga razdoblja progonstava Crkva je to svoje poslanje u različitim kasnijim razdobljima ostvarivala s različitim intenzitetom i dosljednošću. U doba globalizacije imamo utisak da je na početku 21. stoljeća barem kao nepotpuna informacija, zahvaljujući novim sredstvima obavještavanja, općenito rekavši, dosegla i zadnje napućene predjele zemlje, ispunivši tako jednu od dimenzija Isusova poziva »po svem svijetu«. U vezi s tim papa Ivan Pavao II. nas upozorava: »To razvojno doba u povijesti Crkve nazvano *plantatio Ecclesiae* nije završeno; u mnogim ljudskim zajednicama tek mora započeti.«⁵ Općenito gledano, kroz sva dosadašnja stoljeća riječ je o prilično pravolinijskom širenju evanđelja. Misionari su ga ponijeli u zemlje koje se dotada s njim nisu imale prigode susresti, odnosno na prostore koje još nije većinski »osvojila« koja od većih svjetskih religija. I danas Katolička crkva doduše šalje misionare u Južnu Ameriku ili u muslimanske države, ali je u njima »naviještati evanđelje« nešto sasvim drugo nego u Africi ili Europi. U navedenim kontinentima ili zemljama misionarska djelatnost traži sasvim drukčije načine i pristupe. Jedinom mogućom iznimkom možemo smatrati Kinu, ali ni nju u cjelini, jer je kršćanstvo u toj zemlji, mada još skromno, u mnogim dijelovima ipak već prisutno.

U posljednje vrijeme Crkva zaprepašteno utvrđuje: Još dok nije bilo sasvim završeno doba prve evangelizacije, već se pojavila potreba za ponovnom ili novom evangelizacijom. To se najprije pokazalo sredinom prošloga stoljeća u Zapadnoj Europi. Najočitija potreba za novom evangelizacijom najprije se pokazala u velikim gradovima koji su se naglo širili zbog ubrzane industrijalizacije. U tim je gradovima »dekristijanizacija« dotad jedinstvene kršćanske zajednice bila najveća. Dotad manje-više pravolinijski rast i širenje vjere zaustavilo se, prelomilo i započelo, barem naizgled, nezaustavljivo nazadovati. »U zemljama koje su već davno bile pokrštene sadašnji je položaj takav da tzv. 'kršćansko društvo' više ne postoji. Danas se moramo suočiti s položajem koji je sve raznolikiji i obvezujući: nalazimo se usred procesa globalizacije koji označava nova isprepletenost naroda i kultura, što se danomice mijenja.«⁶

2. Isprepletenost evangelizacijskih procesa

Pod pojmom nove evangelizacije možemo dakle smatrati onu evangelizaciju koja se u novije vrijeme odvija u zemljama koje su nekoć, uglavnom prije mnogo stoljeća, već većinski prihvatile kršćanstvo, ali je vjera u njima toliko

⁵ JANEZ PAVEL II., *Odrešenikovo poslanstvo*, Ljubljana, 1991., 49.

⁶ JANEZ PAVEL II., *Apostolsko pismo ob začetku novega tisočletja*, Ljubljana, 2001., 40.

usahnula da ju je potrebno nanovo, skoro od samoga početka naviještati da se s njom upoznaju i kao svoj osnovni životni program prihvate i sadašnje generacije.

Procesi evangelizacije postaju zamršeni kad se u tim, nekoć kršćanskim zemljama, susretu inače skromni tragovi prve evangelizacije kod vjernika koji brižno njeguju od svojih roditelja baštinjenu vjersku predaju. Pritom se javljaju i potrebe za novom evangelizacijom, osobito kod mlađe generacije, koja ne prihvaća tradiciju svojih roditelja, ono što je nekoć bilo sasvim nešto uobičajeno. Čini se da je i odrasle zahvatio proces raskršćanjenja i udaljavanja od Crkve i da se on ne može zaustaviti. U najboljem slučaju dade se donekle usporiti. U takvoj situaciji ne možemo govoriti ni o čemu drugom doli o istinskoj potrebi za novom evangelizacijom.

U tom smislu posebnost predstavljaju ogromni predjeli u velikim gradovima u kojima žive ljudi koji se s kršćanstvom još nisu susreli. Takvim je potrebna prva evangelizacija koja se odvija po posebnom pristupu, prilagođenom konkretnim okolnostima. Među njima su vjerojatno i skupine kršćana koje ne žive svoju vjeru na dovoljno prepoznatljiv način i zato im je potrebna nova evangelizacija.

Nova evangelizacija u našem kulturnom prostoru ne može dakle biti samo nova, već se nekako pridružuje prvoj, odnosno toj prvoj evangelizaciji predstavlja paralelu. To traži svagdanje trenutačno stanje. Nova bi evangelizaciji u principu trebala raspirati žeravicu koja tinja pod pepelom sekularizacije i neobuzdanoga gomilanja materijalnih dobara te opet rasplamsati snažan plamen vjere u Boga. Nova se evangelizacija, međutim, uvijek događa na zgarištu prijašnje vatre vjere koja se u većine ljudi još nije ugasila. Pojedini od njih trenutno su možda čak i zadovoljni takvim stanjem, pa im se veći plamen vjere čini suvišan, odnosno ne žele ga. Kad se nađu pred izborom: ili snažan plamen koji im obećava nova evangelizacija ili samo prikrivena žeravica, mnogi će se odlučiti za potonje i možda kriomice čak sprječavati da se od toga razvije snažnija vatra. Mlaka vjera je opasna upravo zato što se čovjek na nju navikne i s vremenom mu počne goditi.

Nova evangelizacija zacijelo je teža od prve evangelizacije jer se suočava s mnogim protivljenjima i predrasudama koje se obično odnose na neevanđeosko ponašanje Crkve u vrijeme prve evangelizacije ili u dobu poslije toga. Navjestitelj nove evangelizacije mora biti dobro pripremljen na suočavanje s takvim ili sličnim prigovorima koji se u biti ne protive samome sadržaju. Zato nije dovoljno da je samo sadržajno dobro potkovan. Potrebu za novom evangelizacijom ne možemo vrijednovati samo negativno. Ona, naime, nudi izvr-

snu prigodu da Crkva ponovno razmisli o tom što i kako naviješta i popravi pogriješke. »Evangelizaciju današnjega svijeta shvaćamo kao polazište za ponovno otkrivanje osobnog, društvenog i kulturnog identiteta kršćana.«⁷

3. Različite strategije nove evangelizacije

Prije nego što pokušamo reći nešto više o različitim strategijama nove evangelizacije⁸ dobro je prisjetiti se širokih dimenzija ovoga pojma i djelatnosti. Nova evangelizacija ima u osnovi sve ono što ima svaka evangelizacija (dakle i bez dodatka »nova«) za koju vrijede barem četiri karakteristike. Kad govorimo o prvoj evangelizaciji, imamo na umu da se radi o stalnoj zadaći Crkve. Otkako Crkva postoji, ta se zadaća ne može izbjeći, a ni prekinuti. Za nju su odgovorni svi kršćani. Po poimanju pape Pavla VI. druga je karakteristika nove evangelizacije opsežan proces kršćanskog formiranja koji se ne može ostvariti bez uključivanja u neku zajednicu. Treća se karakteristika manifestira u tom da Crkva sama preko nje mora biti cijelo vrijeme spremna podvrgnuti se sudu evanđelja. Četvrta karakteristika evangelizacije jest pak ona koja se odražava u prožimanju ovozemaljskoga uređenja svijeta evanđeoskim duhom.⁹

Pod pojmom strategije nove evangelizacije podrazumijevamo onaj plan i način djelovanja Crkve koji u punoj mjeri uvažava društvene i crkvene prilike da bi proces upoznavanja grupe ljudi ili pojedinaca s evanđeljem ne samo uspješno započeo i odvijao se, nego i završio tako da pojedinca privede do što osobnije i kvalitetnije vjere. U tom je smislu nemoguće unaprijed odrediti samo jednu ili više strategija po kojima bi se proces nove evangelizacije trebao odvijati. Strategije moraju biti različite već i s obzirom na sadržaj koji se naviješta. Pristup mora svakako biti prilagođen stupnju prihvatljivosti primatelja, jer se ljudi razlikuju po sposobnosti prihvaćanja »tvrde hrane«. Ili kako kaže Sveto pismo: »Pa trebalo bi doista da nakon toliko vremena već budete učitelji, a ono treba da tkogod vas ponovno poučava početnička počela kazivanja Božjih. Takvi ste: mlijeka vam treba, a ne tvrde hrane« (Heb 5,12) Koliko zahtjevan sadržaj će biti primjeren vidjet će se kad se odabere svim okolnostima primjerena metoda djelovanja. Može se reći da su sadržaj i metoda u određenoj uzajamnoj ovisnosti. Obično se pitamo samo o primjereojoj metodi, dok

⁷ KONGREGACIJA ZA DUHOVŠČINO, *Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva*, Ljubljana, 2002., 29.

⁸ Iako pojam »novih scenarija« za novu evangelizaciju upotrebljavaju Lineamenta za 13. redovitu biskupsku sinodu u Rimu, mi ćemo uzeti radije riječ »strategija«.

⁹ Konrad BAUMGARTNER – Peter SCHEUCHENPFLUG, *Lexikon der Pastoral*, 423.

se izboru sadržaja posvećuje mala pažnja. Pritom mislimo na to kako će taj sadržaj biti oblikovan i kako prenesen. Neka nam u tom pouzdan učitelj bude katekumenat.

Vlastitu strategiju imaju npr. različiti duhovni pokreti. Pojedine su im karakteristike zajedničke, a pojedine različite, što ovisi o tom kako koja zajednica ocjenjuje vanjski svijet i kakav odnos ima prema njemu. S obzirom na te razlike, razlikuju se i njihove strategije. Mnogi ocjenjuju svijet kao nešto loše i bolesno, pa ga zato žele izliječiti evanđeljem. U novije vrijeme čini se da je sve više i više duhovnih pokreta koji se više otvaraju svijetu i drugim ljudima. Oni pokušavaju djelovati misionarski u svojoj neposrednoj sredini. Drugim je pak pokretima i dalje primarna briga očuvanje vlastitoga pokreta, pa se zato ljubomorno zatvaraju sami u sebe.¹⁰

Oni što sudjeluju u redovitom župnom pastoralu moraju koristiti drukčiju strategiju. Svatko od njih mora dati svoj udio u novoj evangelizaciji koja se odvija u neprestanom dodiru sa svijetom, u prvom redu u svakodnevnim susretima s ljudima drugih vjera i u međusobnom pomaganju.

Važno sredstvo nove evangelizacije mogu biti različite svetkovine i blagdani i s njima povezana obiteljska i mjesna slavlja. Prigodom susreta s ljudima koji su nekoć bili praktični vjernici treba voditi računa o njihovoj snažnoj ukorijenjenosti u baštinu koja može imati i mnoge pozitivne elemente. O posve svojevrsnoj metodi možemo govoriti u onim slučajevima kad se još u biti provodi prva evangelizacija, ali su kako navjestiteljima tako i njihovim suradnicima stvarno potrebna osvježenja u novoj evangelizaciji.

Strategija nove evangelizacije u velikim gradovima ili na selu međusobno se moraju i te kako razlikovati. Prva evangelizacija ostavlja na selu obično više tragova, ali je vrlo često snažno pomiješana s pučkim vjerovanjima i ostacima poganstva.

Drukčiji pristup traže opet razlike između obrazovanih i relativno bogatih s jedne, te između siromašnih i neukih s druge strane. Različite će pristupe tražiti i različite generacijske i drukčije formirane skupine, pri čemu treba upozoriti na osobitu osjetljivost mladih i onih koji odrastaju te na način na koji im se predstavlja evanđelje.

¹⁰ »Već davno prije nas je Grgur Nazijanski naglašavao načelo da se ne može ni zamisliti postojanje jedinstvene pastoralne metode koja bi bila za sve upotrebljiva i primjerena. Jedinstvenost je metode dakle isključena«, KONGREGACIJA ZA DUHOVŠČINO, *Duhovnik, pastir in voditelj župniškega občestva*, 29.

4. Naš odnos prema pastoralnim pristupima nove evangelizacije

Mi kršćani najprije vjerujemo da je Isus uskrsnuo od mrtvih i da živi među nama. Umro je za sve nas da bi nas spasio. Sve nas zove u kraljevstvo Božje. Sasvim se predao i tako nam omogućio da dođemo u to kraljevstvo. Sad nam se približava na različite načine neprestano nas tražeći, pa i tada kada mislimo da nam nije potreban. Zadaća je Crkve da Božji plan spasenja svih ljudi naviješta što razumljivije, slavi realnu Božju prisutnost u bogoslužju i ostvaruje jednakost i solidarnost među braćom i sestrama po vjeri, ali i među svim drugima, onako kako nas je već Isus učio. Sve te tri najosnovnije pastoralne djelatnosti, odnosno zadaće dosežu svoje ispunjenje u osnivanju i neprestanoj izgradnji cjeline koja sve vjerne na određenom mjestu povezuje u trajnu zajednicu braće i sestara s Bogom i jednih s drugima.

Mi kršćani se uzdamo da će sjeme Božje riječi, u svakom slučaju u vrijeme koje On odredi, uroditi plodom. Istodobno smo svjesni činjenice da ni jedna evangelizacija, bez obzira na uloženi trud, zbog ljudskoga faktora naposljetku nije savršena. Unatoč tomu, Bogu smo u širenju njegova kraljevstva spremni dati na raspolaganje sve svoje snage i sposobnosti.

Uspjeh evangelizacije ovisan je naravno i o spremnosti primatelja Radosne vijesti, njegove sredine, metode naviještanja itd. Ne smije se zaboraviti da »se svaka generacija mora iznova odlučiti za Isusa«. ¹¹ Učinak te odluke zavisi o suradnji primatelja s milošću Božjom, a najviše o Onome »koji daje rasti«, (1 Kor 3,7) Naša je velika odgovornost da se sami što bolje osposobimo za evangelizaciju. Svojim trudom i revnošću doprinosimo njezinu uspjehu. »Važno je da od pastora koji čeka prijedemo na pastoral koji ide ususret, koji prihvaća, koji djeluje domišljato, kreativno i hrabro...« ¹²

Unatoč svemu, sve naše strategije nisu najvažnije. Najvažnija je milost Božja koja djeluje mimo svih ljudskih zamisli. Bog je u svim vremenima djelovao u ljudima i davno prije nego što su do njih došli prvi misionari. Pa ipak treba istodobno reći da su ljudski pristupi svejedno i te kako važni i to radi nas i onih kojima je Radosna vijest namijenjena.

I najbolji pristupi, međutim, ostaju samo lijepa želje ako ih ne prate odlučnost i revnost u uključivanju u evangelizaciju i ustrajnost u njoj. Odlučnost mora biti toliko jaka da odoli svim pritiscima i prigovorima sredine. Zato

¹¹ JANEZ PAVEL II., *Govori v Sloveniji*, Ljubljana, 1996., 22.

¹² PAPEŠKI SVET ZA PASTORALO MIGRANTOV IN POTUJOČIH, *Navodilo o pastoralni o skrbi ljudi na cesti*, Ljubljana, 2008., 133.

papa Ivan Pavao II. kliče: »Crkvo u Europi, 'nova evangelizacija' zadaća je koja te čeka! Potrudi se da ponovo otkriješ oduševljenje za naviještanje!«¹³

5. Današnja traženja duhovnosti

U svakom je dobu mnogo onih koji u nutrini svoga srca osjete Božji poziv i Boga revno traže. O tom svjedoči bogata crkvena povijest. I danas nije ništa drukčije pa zato nema nikakva ozbiljna razloga da bismo u tom pogledu bili pesimisti.

Crkva će se uvijek evanđeoskim naukom najprije obratiti onima koji duhovnost već sami traže i do određene je mjere možda čak i gaje. Ali valja upozoriti kako su oni koji danas traže duhovnost izuzetno zahtjevni i prema katoličkoj duhovnosti zbog njezinih pogrešaka u prošlosti nadasve kritični.

Često se događa da zbog predrasuda prema katoličanstvu odgovore na životna pitanja najprije traže drugdje, osobito u velikim religijama Istoka ili u različitim zapadnim sektama, ali rijetko nalaze ono što traže. Zato kruže od jedne religije do druge, od jedne sekte do druge. Takvi »vječni tražitelji« kasnije imaju još veće poteškoće prihvatiti katoličku duhovnost jer im je prezahtjevna i traži velika odricanja i temeljnu stabilnost. Danas mnogi poput pčela radije kupe s različitih cvjetova ono što im najviše godi. Nakon što im možda pođe za rukom u sebi sve to »probaviti« u najboljem se slučaju time neko vrijeme slave i im nije stalo do drugih.

U pripremi na novu evangelizaciju svakako si treba postaviti pitanje zašto se čini da kršćanska duhovnost ne privlači tako kako privlače druge duhovnosti i što u tom smislu treba učiniti? Želimo li kod drugih biti uvjerljivi i uspješni, moramo prodrijeti u bit problema u nama samima.

Na osnovi iskustava čini se da je onih koji traže duhovnost danas sve više i više, ali su oni pravi malo primjetni. Oni duhovno najnemirniji traže je posvuda, a osobito ondje gdje misle da će je najlakše naći. Obično ih privlači ona najneobičnija. Ljude često privlači duhovnost koja je mješavina različitih ukusa. Naravno da je nakon toga pročišćavanje takvog *cocktaila* različitih religioznih primjesa veoma mukotrpan i dugotrajan proces. Današnje traženje i kušanje duhovnosti široj je javnosti često vrlo zastrto, jer njezine pojavne oblike znaju prepoznati samo oni koji su odgovarajuće obrazovani ili duhovno probuđeni. Onaj tko je nekoć tražio duhovnost, obično s nekim duhovnim iskustvom, pokucat će, npr. na vrata samostana i ući u novicijat da ustanovi je

¹³ JANEZ PAVEL II., *Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi*, Ljubljana, 2003., 45.

li sposoban za dublju duhovnost ili ne. Putovi prema duhovnosti nekada su bili regulirani i konvencionalni. Danas pak nisu jednaki putovi ni dviju osoba koje traže dublju duhovnost, što vrijedi i za dalje usavršavanje u njoj. Poseban proces evangelizacije vrijedi za one koji još nisu osjetili potrebu za duhovnošću, ali znaju da ih dosadašnji život ne zadovoljava. Susretnu li u pravom trenutku vjerodostojnog evangelizatora, brzo će se otvoriti Radosnoj vijesti, jer u njima nema posebnih prepreka. Uz pomoć obilne Božje milosti proces evangelizacije može se brzo dogoditi. No Njegovo izvanredno »miješanje« ne smije biti izlikom za površno i polovično naviještanje.

6. Prva evangelizacija – pastoralna skrb – nova evangelizacija

Povijesno gledano scenariji naviještanja išli su sljedećim redoslijedom: prva evangelizacija > pastoralna skrb > nova evangelizacija. Globalno gledano navedeni su se scenariji naviještanja na različitim dijelovima zemaljske kugle odvijali različitom brzinom, ali navedenim redoslijedom. Kad danas razmišljamo o novoj evangelizaciji, u našoj se svijesti obično javlja sljedeća slika vjerskoga stanja: Afrika je pretežno još uvijek u dobi prve evangelizacije, Južna Amerika i pojedine zemlje Istočne Azije uglavnom su pokrštene i nalaze u fazi pastoralne skrbi, a i za druge zemlje ostatka svijeta, može se reći da su već prošle fazu prve evangelizacije. Mada mnogi toga nisu svjesni, u Europi i Sjevernoj Americi već se ušlo u doba nove evangelizacije.

Posve je jasno da je takva misaona shema vrlo pojednostavljena i ne odgovara konkretnom stanju, koje se uz pomoć medija sve preciznije definira. Da se pojedine kontinente u pogledu njihova prijedena puta evangelizacije dade tako jednostavno definirati, onda bi bilo dosta jednostavno izraditi nekoliko različitih scenarija ili strategija evangelizacije. Nakon toga bi se trebalo samo brinuti za njihovo dosljedno provođenje u praksi. Kad bi kršćani u određenoj zemlji ili na nekom predjelu našega planeta prerasli jedno doba, preskočili bi u novo i navjestitelji bi samo zamijenili dosadašnju strategiju novom. Jasno je da pastoralno djelovanje u stvarnosti nije tako jednostavno. »Kvalificirani pastoral prve i nove evangelizacije nužan je i nezamjenjiv za rješavanje i vrjednovanje vjerske dimenzije koja je kod svih ljudi temeljna.«¹⁴ S obzirom na dosadašnja iskustva možemo predvidjeti da će gore prikazani redoslijed pastoralnih paradigmi i njihova različito dozirana istodobnost u daljoj povijesti postati konstanta koja se neće moći izbjeći. Za razliku od dosadašnjega prevladavaju-

¹⁴ PAPEŠKI SVET ZA PASTORALO MIGRANTOV IN POTUJOČIH, *Navodilo o pastoralni o skrbi ljudi na cesti*, 129.

ćeg scenarija u budućće će se u sve više zemalja sva tri navedena scenarija odvijati istodobno. Tako možemo računati da će pastoral u budućnosti biti sve teži i teži, jer će se istovremeno odvijati kao nekakva »duhovna izmjena usjeva« i postajati »varivo različitih scenarija« uza sve izoštrenije ukuse. Određeni će predjeli zemlje vjerski biti probuđeniji od drugih. Potpuna »duhovna uravnilovka« zasigurno se neće moći nikada postići. Iste će zemlje ili regije zbog različite razine vjere pojedinca, odnosno zajednice iziskivati istodobno djelovanje po scenariju prve evangelizacije, pastoralne skrbi i nove evangelizacije. S tog će stanovišta sveukupan pastoral postajati sve zahtjevniji i zahtjevniji. To je, osobito u Zapadnoj Europi i Srednjoj Europi, realnost već danas, jer Crkva mora pastoralno djelovati istodobno po svim trima paradigmama, samo što je prva evangelizacija u velikim gradovima još uvijek skromna i manje-više povremena. Upravo u velikim gradovima žive ljudi kojima je potrebna prva evangelizacija, jer ih njihovi roditelji uopće ne uvode u vjeru.¹⁵

Pomiješani s njima poput kvasa u tijestu žive kršćani koji se trude živjeti u skladu s evanđeljem. Dobro ga poznaju i znači im osnovni životni program. Njima je potrebna stalna i kvalitetna vjerska skrb koja je u stvarnosti moguća samo pod uvjetom da je na raspolaganju dovoljno svećenika. Među njima žive i kršćani koji su doduše bili kršteni ili su primili i još neke druge sakramente, ali im evanđelje nije vodič kroz život. U određenom trenutku oni su zbog nedostatne duhovne podrške roditelja ili zajednice ostali takoreći na pola puta i zaostali u duhovnom razvoju. Danas su faktički na početku toga puta, ali o sebi misle da su sasvim uredni kršćani. Pojedini od njih nekada su možda dosljedno živjeli vjeru, ali su je kasnije, jer su ih na to navele životne okolnosti (preveliko obilje ili prevelike patnje), za neko vrijeme zanemarili. Njima je potrebna nova evangelizacija da osmisle stanje u kojem se trenutno nalaze. »Mnogi europski suvremenici misle da znaju što je kršćanstvo, ali ga ustvari ne poznaju. Vrlo često ne poznaju ni bitne elemente ni osnovne pojmove vjere. Mnogi kršteni žive kao da Krista nema.«¹⁶

Čini se da su u pojedinim zemljama u kojima je nekoć prevladavala kršćanska kultura nastale prilike zbog kojih ih moramo označavati postkršćanskima, pa zato u njima može biti djelotvoran samo pastoralni pristup prvenstveno nove evangelizacije. Istodobno treba računati i na druge dvije skupine

¹⁵ Ne možemo se složiti s onima koji misle da je prva evangelizacija povijesno gledano samo jednokratni proces i da nakon perioda pastoralne skrbi slijedi samo nova evangelizacija. Suvremene prilike u pojedinim predjelima nekoć pokrštenih zemalja uistinu su takve da je u njima u pretežnoj mjeri primjeren samo scenarij nove evangelizacije jer od prve praktički nije ostalo ništa.

¹⁶ JANEZ PAVEL II., *Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi*, 47.

ljudi i u dodiru s pojedinom skupinom podjednako revno pastoralno djelovati na način koji će se prilagoditi skupini. To postavlja pastoralne radnike, i svećenike i laike, odnosno sve vjernike, pred izuzetno teške i odgovorne zadaće.

7. Kako »biti Crkva« danas?

Osnovni preduvjet za uspješnost bilo kojeg pristupa evangelizaciji jest kvaliteta i dosljednost u ostvarivanju Kristova nauka u kršćanskoj zajednici. Riječ je, dakle, o tom kako zajednica ostvaruje evanđelje u svakodnevnom životu. I kada kao evangelizator djeluje pojedinac, on može biti uspješan navjestitelj samo kao svjedok prisnosti odnosa u zajednici.

Drugi vatikanski koncil je donio istinski zaokret u razumijevanju onoga što je Crkva, tko su oni koji je čine i kako trebaju živjeti i djelovati. Najvažniji naglasak nove definicije Crkve proizlazi već iz prvoga poglavlja *Dogmatske konstitucije o Crkvi* u kojem Koncil kaže da je Crkva misterij, a vodeći računa i o njezinu ljudskom karakteru zaključuje da je Božji narod. Ističući njezinu mističnu prirodu, Koncil je postavlja na jednu sasvim drugu razinu u odnosu na sve ostale društvene skupine. Drugi naglasak da je Crkva Božji narod ukazuje na drukčije oblike njezina djelovanja i međusobnih odnosa u njoj. S obzirom na odnose s Bogom i odnose unutar nje, naglašena je njezina priroda zajednice, *communio*. Crkva danas može djelovati samo kao zajednica ili je nema. U prošlosti se na vjernika gledalo kao na individuum ili kao djelić anonimne mase. Za suvremenika takvo gledanje čovjeka nije prihvatljivo.

Povijest čovječanstva ne odvija se pravolinijski. U traženju pravoga puta ili novih vizija za budućnost čovječanstvo se veoma često vraća natrag svojim počecima ili prijelomnim odlukama. Povijest čovječanstva ne može se posvema odvojiti od povijesti Crkve. Povijest Crkve nosi u sebi mnoge karakteristike i posljedice svjetske povijesti. Na način kako »biti Crkva« u određenom razdoblju snažno utječe dosadašnja povijest Crkve i svijeta. Koncil je svekoliku Crkvu pozvao da se osvrne unatrag na svoje početke i u njima nađe inspiraciju za svoje suvremeno djelovanje. O tome kako »biti Crkva« u suvremenom svijetu mnoge nam odgovore nude Djela apostolska, Pavlove poslanice i drugi sveti spisi. Ako postoji nešto što današnji vjernik traži, onda je to ona neposrednost između vjernika i prisnost međusobnih odnosa, koja karakterizira početke Crkve. Ono što je još privlačno iz toga vremena jest jasnoća i jednostavnost nauka bez kasnije obilne teologije, osobito moralne. K tome valja dodati i jednostavnost struktura, koja odražava dosljednu međusobnu bratsku i sestrinsku ljubav u zajednici, koju svi osjećaju. To nije samo lijepa

fraza, već svakodnevno iskustvo prvih kršćana. Spomenimo uz to još jednu karakteristiku prve Crkve, koja je i danas više no aktualna i rječita. To je briga svih za siromahe, dosljedno ostvarivanje pravednosti u diobi dobara i gajenje osjećaja solidarnosti s drugima. A i samo bogoslužje u to vrijeme jednostavno je i razumljivo!

Kasnija su razdoblja, osobito ona koja su Crkvi donijela ugled, bogatstvo i moć, kvalitetu prve Crkve snažno zasjenila. Na pročišćenje povijesti Crkve prigodom jubilarne 2000. godine, svekoliku je Crkvu pozvao papa Ivan Pavao II, ali smo u tome još na početku, pa bi zato u buduće to morali činiti mnogo temeljitije i hrabrije nego dosada. »Crkva ne može izbjeći dužnost hrabre dijagnoze koja omogućava primjerenu terapiju.«¹⁷

Pođe li današnjoj Crkvi za rukom da temeljitom reformom u sebi stvori sličnu volju za život po evanđelju kako je to bilo u prvoj Crkvi, možemo se nadati da će današnja nova evangelizacija biti pozitivno prihvaćena i među suvremenicima. U suprotnom slučaju svi će drugi pokušaji i veliki projekti biti uzaludni. Ostvarivanju zadaće »biti Crkva« u posljednje vrijeme poticajne priloge daju različite skupine, a osobito male kršćanske zajednice. Unutar župnih organizacijskih struktura mogu djelovati smirujuće i poticajno, jer upravo one mogu ostvarivati mnoga od navedenih očekivanja. Prva Crkva, od koje danas želimo učiti, živjela je u biti realnost malih zajednica koje su bile plod vrlo uspješne prve evangelizacije. Ono nas vrijeme uči da je u svakom traženju kako danas »biti Crkva« istodobno potrebno odgovoriti i na pitanje kako biti kršćanin u ovome svijetu.¹⁸

8. Neka pastoralna polazišta za uspješnost nove evangelizacije

Kad govorimo o novoj evangelizaciji, ne možemo izostaviti činjenicu da su nositelji prve evangelizacije dosada u velikoj mjeri bili samo klerici. U samom početku u njoj su sudjelovali i biskupi, a kasnije skoro isključivo samo svećenici i redovnici. Nositelje evangelizacije određivao je cilj koji se u prvom redu sastojao u dijeljenju krštenja i drugih sakramenata kao nužnih sred-

¹⁷ Ovdje treba upozoriti da papa, spominjući dijagnozu i terapiju, o pastoralnom stanju govori medicinskim rječnikom na osnovi čega možemo zaključiti da Europu u širem smislu označava bolesnom. Zato nije nimalo neobično da u istom dahu naglašava da je to naša dužnost i da se s tom bolešću moramo hrabro uhvatiti u koštac.

¹⁸ Kako danas male kršćanske zajednice u različitim dijelovima svijeta odgovaraju na zadaću »biti Crkva« i kako istovremeno traže svoje mjesto u ovom svijetu, dobro pokazuje pregled stanja u knjizi: Christian HENNECKE, *Kleine Christliche Gemeinschaften verstehen. Ein Weg Kirche mit den Menschen zu sein*, Würzburg, 2009.

stava spasenja. Za dostojno primanje sakramenata primatelje je pak trebalo dobro poučiti u vjeri, a za to su bili osposobljeni samo svećenici. Označavajući Crkvu Božjim narodom, zadnji je Koncil istaknuo ne samo vrijednost i cjelovitost dostojanstva krštenja već i cjelovitost misionarskog poslanja. »Budući da je sav Božji narod 'poslani' narod, poslanje naviještanja Božje riječi zadaća je svih Isusovih učenika i posljedica njihova krštenja.«¹⁹ Za to važno poslanje nije dovoljna samo svećenikova dobra volja, već i njegovo odgovarajuće, stalno i svestrano humano, razumsko, pastoralno, sustavno i osobno formiranje.²⁰ Kad se postavi pitanje primjerenijega u poslanju naviještanja, status svećenika u Crkvi, i onaj materijalni, daje svećeniku veliku prednost pred laicima.

Valja, međutim, naglasiti da će nova evangelizacija za razliku od prve evangelizacije biti uspješna samo ako je kao svoju zadaću i priliku prihvate u prvom redu laici. Prvenstvena i neposredna zadaća (laika) nije uspostavljanje i razvijanje kršćanske zajednice – to je posebna zadaća pastirâ. Zadaća je laika afirmiranje svih kršćanskih i evanđeoskih mogućnosti...²¹ Prva je evangelizacija kao prvi susret s evanđeljem, koje je trebalo ne samo dobro poznavati već i pravilno tumačiti, tražila mnogo znanja i upućenosti, ljudske neposrednosti i svakodnevnoga svjedočenja, što je i inače svakodnevna zadaća laika u odnosu prema cjelokupnom društvu. »Kršćanski laici imaju zadaću stvoriti životnu sintezu između evanđelja i svojih svakidašnjih životnih dužnosti.«²² Važna je proročka dimenzija laičkoga apostolata koja se ne bavi prvenstveno budućnošću, već ostvarivanjem živoga odnosa s Bogom i svjesne poslušnosti njegovoj volji. »Laici su pozvani da obavljaju proročku zadaću koja proizlazi neposredno iz krštenja i u svakidašnjem životu svjedoče za evanđelje.«²³

Zaključak: Ne samo nova evangelizacija već novi pastoral

Evangelizacija je kod mnogih postala sinonim za naviještanje, iako to nije. U skladu s tim i nova bi evangelizacija trebala značiti obnovljeno naviještanje. Takva poimanja vežu se pretežno na učenje pape Pavla VI. (*Evangelii nuntiandi*). Pojam se, međutim, kroz vrijeme sve više širio i dobivao novije oblike.

¹⁹ BENEDIKT XVI., *Posinodalna apostolska spodbuda Gospodova beseda*, Ljubljana, 2011., 94.

²⁰ Usp. *Isto*, 69–80.

²¹ Usp. PAVEL VI., *Evangelii nuntiandi. O evangelizaciji današnjega sveta*, 70.

²² JANEZ PAVEL II., *Posinodalna apostolska spodbuda o kršćanskih laikih*, Ljubljana, 1989., 34.

²³ BENEDIKT XVI., *Posinodalna apostolska spodbuda Gospodova beseda*, 94.

Već je i Pavao VI. evangelizaciju razumio jako široko, pa ta širina u pristupu naviještanju ostaje jednim od njegovih karakterističnih obilježja sve do naših dana. Želi voditi računa o sveukupnoj problematici svjedočenja Crkve, nositeljâ evangelizacije, procesa (koji uključuju svjedočenje života, svjedočenje riječi i spremnost na vlastiti apostolat), o svim širinama sadržaja u horizontalnom i vertikalnom, individualnom i kulturnom smislu, problematici izražavanja onoga koji svjedoči (prvi navještaj, produbljenje, nova evangelizacija) i problematici vanjske i unutrašnje razine života.²⁴

Pastoral može biti djelotvoran samo ako je cjelovit, a cjelovit je samo tada kad teži tome da u najvećoj mogućoj mjeri odgovara potrebama vremena, a da pritom ne izgubi svoj cilj koji jest: spas svijeta i čovjeka u njemu. Cjelovit pastoral brine se o jednakomjernosti i sinkroniziranosti u njegovu djelovanju na glavnim područjima provođenja ili područjima rada: martirija (naviještanje), bogoslužje, dijakonija (služenje nemoćnima) i koinonija (građenje zajednice). Želi li biti djelotvoran, mora se promišljeno odlučiti za najprimjereniji od četiri strategija daljega djelovanja: 1) dosadašnji model narodne (pučke) Crkve; 2) model koncentracije na mjesta i situacije u kojima osposobljeni suradnici ljudima mogu najviše ponuditi; 3) model kontrastnoga društva kad se ljudi zatvaraju u vlastitu zajednicu i odnose s vanjskim svijetom svode na minimum; 4) model mnogih malih zajednica, skupina, inicijativa i sl. koje su u župama međusobno povezane u obliku mreže.²⁵

Nova evangelizacija mora biti smještena na svoje pravo mjesto u cjelovitom pastoralu gdje će s obzirom na svoje potencijale davati plodove, a da pritom ne opterećuje svoje nositelje i odnos prema drugim pastoralnim zadacima. Od nove evangelizacije ne smijemo očekivati previše, jer kao i svaka druga ljudska djelatnost ima svoje granice. Uvjereni smo da sveukupnoj Crkvi može dati najviše ako se svjesno i cjelovito uključi u integralni pastoral. Po našem čvrstom uvjerenju spas za Crkvu u ovom turbulentnom vremenu nije samo u novoj evangelizaciji, već i u novom pastoralu.

Jedna od karakteristika nove evangelizacije manifestira se upravo u tome što ne vrši nasilje ni nad kim, već svakoga oslobađa, osvjetljavajući život pojedinca svjetlom istine. Zadaća naviještanja nije nekakav hobi pojedinaca koje je za to odredila Crkva, već uzvišena zadaća svih krštenih. Radi se o nadasve teškoj zadaći (Mk 8,35), ali zadaći koja donosi veselje kakvo svijet ne može dati. »Odbijanje nužnoga poziva na novu evangelizaciju istinski je grijeh propusta.

²⁴ Andreas WOLLBOLD, *Handbuch der Gemeindepastoral*, Regensburg, 2004., 177–183.

²⁵ Norbert METTE, *Einführung in die katholische Praktische Theologie*, Darmstadt, 2005., 105–113.

Stoga u pastoralnim planovima treba promisliti na koji način prenijeti prvu Radosnu vijest 'udaljenima'«. ²⁶

Na osnovi ovoga razmišljanja možemo vidjeti, prije svega, tri temeljna uvjeta o kojima ovisi uspjeh evangelizacije: 1) da ju biskupi i svećenici shvate i prihvate kao svoju priliku i njoj primjereno prilagode svoje dosadašnje, nerijetko vrlo rutinirano ponašanje; 2) da laici pola stoljeća nakon Koncila postanu konačno svjesni svoga krsnog dostojanstva, u tom svjetlu podignu svoju vlastitu samosvijest i poboljšaju sliku o samima sebi u Crkvi i svijetu i primjereno i hrabro djeluju kao svjedoci u društvu; 3) da se naše župe kao jedan Božji narod svjesno odluče krenuti iz dugogodišnjega robovanja starim (nerijetko sasvim neosobnim) navikama na dugotrajan put obnove prema obećanoj zemlji u kojoj će uz Božju pomoć nastati bratska i sestrinska zajednica djece Božje. ²⁷

²⁶ PAPEŠKI SVET ZA PASTORALO MIGRANTOV IN POTUJOČIH, *Navodilo o pastoralni o skrbi ljudi na cesti*, 134.

²⁷ U tom procesu obnove treba doći i do ujednačavanja terminologije. Sada smo svjedoci da se posvuda govori o *zajednici*, jer je to moderno. Rijetko su pritom uključene i kvaliteta i priroda međusobnih odnosa. Dakle: 1) kad je riječ o povremenim i sasvim neobaveznim viđanjima određenog broja ljudi, tada govorimo o *susretu*; 2) kad se ti ljudi sastaju redovito (mjesečno, tjedno – ne rjeđe) na osnovi nekoga programa, onda je riječ o *skupini*; 3) kad ta skupina krene zajedno na izlet, odmor ili na rekreaciju onda je to *zajednica*; 4) kad se ta skupina, koja tvori zajednicu susreće na molitvi i na misi, kad se otvara prema svijetu svjesno mu nastojeći prenijete svoje životne vrijednote, kad se brine o nemoćnima u svojoj sredini i okolini i s veseljem gradi bratsku i sestrinsku povezanost u Kristu, dakle Crkvu, tada toj zajednici možemo reći da je *zajednica vjernika*.

Summary

NEW EVANGELISATION SEEKS NEW PASTORAL CARE

Peter KVATERNIK

Faculty of Theology, University of Ljubljana
Poljanska 4, SI – 1 000 Ljubljana
peter.kvaternik@rkc.si

The term new evangelisation has over the past few years become one of the most used terms in various discussions in the Church. It is obvious that there is no unique definition of this term. Existing presumptions are very dependent on the degree of openness towards Council perceptions of the Church as a mystery and as God's people. Today, particularly in Europe, we can see the need to simultaneously realise at least three ecclesial strategies: primary evangelisation; pastoral care; and new evangelisation. What is able to attract and convince contemporary man searching for spirituality, it is a live and active community of the faithful. New evangelisation as an independent project cannot succeed unless it becomes an integral part of the pastoral care of the parish and the community of the faithful. It cannot succeed either if it is accepted by the priests only. Half a century after the Council it would be a time for the laity to take its place in evangelisation. Endeavours in new evangelisation could be an exceptional opportunity for fundamental renewal of our parishes and communities of the faithful.

Key words: pastoral care, new Evangelisation, renewal, community of the faithful, parishes, laity, priests.